

تحریم، ابزاری در سیاست خارجی

۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۰ از گروه اقتصاد و توسعه -

در حال حاضر نظام تحریم وابسته به سیاست واشنگتن است. به نظر نمرسد باید برنامه‌ها برای کاهش قابل توجه تحریم‌های اعمال شده توسط ترامپ داشته باشد ولی انتظار می‌رود دولت جدید سیاست تلفیق تحریم و دیپلماسی را دنبال کند. استفاده گسترده از تحریم باعث شده است که اقتصادهای بزرگی چون چین و روسیه به دنبال کاهش وابستگی به دلار آمریکا باشند. بدین ترتیب ابزاری که مدتها نشان‌دهنده قدرت بلامنارغ ایالات متحده در صحنه بین‌الملل بوده است، به ضد خود تبدیل شده و برتری اقتصادی این کشور را به چالش کشیده است.

ککتر هاشم اورعی

استاد دانشگاه صنعتی شریف

در سال ۲۰۱۶ میلادی، وزیر خزانهداری آمریکا اعلام کرد که این کشور از تحریم به عنوان ابزاری برای رسیدن به اهداف خود استفاده می‌کند ولی هشدار داد که استفاده اضافی از آن جایگاه ایالات متحده در اقتصاد جهان را به مخاطره انداخته و تاثیرگذاری آن را کاهش خواهد داد. اما دونالد ترامپ به این هشدار توجهی نکرد و بیخ تحریم‌ها را علیه چین، روسیه، ایران، ونزوئلا و برخی کشورهای دیگر سخت کرد. طی یک دوره ریاست جمهوری ترامپ، تحریم‌های اعمال شده نسبت به دوران ریاست جمهوری بوش و اوباما به دو برابر افزایش یافت. بلافاصله پس از آغاز کار جو بایدن مشخص شد که برنامه‌ها برای کنار گذاشتن تحریم به عنوان ابزاری موثر در سیاست خارجی آمریکا در کار نیست. علیرغم اینکه دولت جدید صحبت از کاهش تحریم‌ها علیه ایران می‌کند لیکن در چندماه اول، تحریم‌های جدیدی بر برخی کشورها اعمال شده است. در ۱۵ آوریل دولت ایالات متحده به بهانه دخالت روسیه در انتخابات و حملات سایبری تحریم‌هایی را علیه این کشور اعمال کرد. تنها یک ماه قبل از آن دولت آمریکا همگام با هم‌پیمانان غربی خود دارایی‌های برخی مقامات چین را به دلیل آزار اقلیت مسلمان اویغور در منطقه خودگردان سین کیانگ ضبط کرده و اعلام کرد که به آنان اجازه سفر به این کشور را نخواهد داد.

این اقدامات نشان می‌دهد که اعمال تحریم به ابزاری برای تغییر رفتار سایر دولت‌ها تبدیل شده و در مواردی مورد استفاده قرار می‌گیرد که دیپلماسی به تنهایی کارساز نبوده و دخالت نظامی پرهزینه و پر ریسک است. در گذشته تحریم بیشتر برای اعمال فشار بر کشورهای کوچکی چون کره شمالی و کوبا استفاده می‌شد ولی امروز دامنه آن به قدرتهای بزرگ جهان از جمله چین و روسیه گسترش یافته است. لیکن اعمال تحریم بر اقتصاد بزرگی چون چین منوالد عواقب خطیری داشته باشد. با افزایش استفاده از تحریم، کشورهای بزرگ سعی خواهند کرد وابستگی خود به بازارهای مالی و دستاوردهای فناورانه ایالات متحده را کاهش داده و این به نوبه خود منجر به کاهش قدرت اقتصادی آمریکا در جهان و در نهایت تاثیر تحریم‌ها خواهد شد.

تحریم اقتصادی برای اولین بار در سال ۴۳۲ قبل از میلاد توسط امپراطوری یونان علیه اقلیت مگارا مورد استفاده قرار گرفت. اما پیدایش شکل جدید تحریم‌های بین‌المللی به قرن بیستم میلادی برمی‌گردد. پس از جنگ جهانی دوم ایالات متحده استفاده از تحریم‌های یک جانبه را شدت بخشید. دفتر کنترل سرمایه‌های خارجی OFAC در سال ۱۹۵۰ تأسیس شد ولی یک دهه قبل از آن ایالات متحده برای جلوگیری از دستیابی نازی‌ها، اموال دولت آلمان و نروژ در آمریکا را مصادره کرد. در دوران جنگ سرد، کنگره آمریکا اختیارات رئیس جمهور برای اعمال تحریم را افزایش داد و از آن علیه کوبا استفاده شد. اما پس از حمله تروریستی ۱۱ سپتامبر در سال ۲۰۰۱ میلادی، با تصویب قانون پاتریوت، استفاده از تحریم‌ها هوشمند علیه گروه‌های تروریستی آغاز و تراکش‌های مالی به شدت تحت کنترل قرار گرفت. نقطه عطف بعدی در سال ۲۰۱۰ میلادی و با آغاز تحریم‌های ثانویه توسط دولت آمریکا رقم خورد. تحریم‌های ثانویه به شرکت‌هایی اعمال می‌شود که با دولت تحت تحریم مبادلات تجاری داشته باشند و تاثیر قابل توجه آن در پی استفاده علیه ایران نمایان گشت. تحریم‌های ثانویه برای بانک‌ها و شرکت‌های بزرگ به دردمس بزرگی تبدیل شده است. در سال ۲۰۱۴ میلادی، بانک فرانسوی BNP Paribas توسط دادگاه‌ها در آمریکا به دور زدن تحریم‌های ثانویه محکوم و ۹/۸ میلیارد دلار جریمه شد.

با این حال اتفاق نظری در مورد میزان تاثیرگذاری تحریم‌ها وجود ندارد. علیرغم اعمال شدیدترین تحریم‌ها توسط غرب، درحال حاضر ذخیره اورانیوم غنی شده ایران بیشتر از آغاز دوره ریاست جمهوری ترامپ است. اعمال تحریم‌های ثانویه در مواردی منجر به کشمکش‌های حقوقی در سطح بین‌المللی شده است. در پی اعمال تحریم‌های ثانویه علیه ایران، پرونده‌هایی در دادگاه عالی اروپا در حال بررسی است و در بریتانیا جمعی از ایرانیان به دلیل بسته شدن حساب‌هایشان توسط بانک مترو به دادگاه شکایت کرده‌اند.

در حال حاضر نظام تحریم وابسته به سیاست واشنگتن است. به نظر نمرسد باید برنامه‌ها برای کاهش قابل توجه تحریم‌های اعمال شده توسط ترامپ داشته باشد ولی انتظار می‌رود دولت جدید سیاست تلفیق تحریم و دیپلماسی را دنبال کند. استفاده گسترده از تحریم باعث شده است که اقتصادهای بزرگی چون چین و روسیه به دنبال کاهش وابستگی به دلار آمریکا باشند. بدین ترتیب ابزاری که مدتها نشان‌دهنده قدرت بلامنارغ ایالات متحده در صحنه بین‌الملل بوده است، به ضد خود تبدیل شده و برتری اقتصادی این کشور را به چالش کشیده است.

به گواه تاریخ کشورهاییکه تحت تحریم‌های شدید قرار گرفته‌اند خواسته یا ناخواسته به قدرت بزرگ دیگری پناه برده‌اند. چین تنها حامی کره شمالی است. به دنبال اعمال تحریم‌های گسترده آمریکا، شوروی به حمایت تمام قد از کوبا پرداخت. شاید در تاریخ ۲۵۰۰ ساله تحریم، هیچ کشوری به شدت ایران تحریم نشده باشد و نتیجه آن نزدیکی به روسیه و تغییر سیاست «نه شرقی نه غربی» به «از غربی به شرقی» است. جالب اینجاست که دراین ماجرا گویی صورت مساله پاک شده است. چنانچه اهداف سیاسی و تمایلات ایدئولوژیک را کنار نهاده و منافع ملی را معیار قرار دهیم توجیه سیاست غرب ستیزانه کشور در چند دهه اخیر که موجب اعمال شدیدترین تحریم‌ها بر اقتصاد کشور شده امری دشوار خواهد بود.

و بالاخره اینکه در شرایط فعلی مردم نه تنها با تحریم‌های آمریکا دست و پنجه نرم می‌کنند بلکه در داخل نیز مورد تحریم قرار گرفته‌اند. تحریم‌هایی مثل خوردن گوشت و میوه! با نگاهی به وضعیت معیشتی مردم گویی مسابقه فقر و فلاکت در جریان است. وقت آن رسیده که به دور از شعارهای احساسی و به صورت شفاف سوال به حق بخشی از جامعه پاسخ داده شود که چرا کشور را در معرض شدیدترین

تحریمها در طول تاریخ فرار داده‌ایم؟ حق ملت است که بداند به دنبال چه هستیم. جامعه بیشتر از آن که بخواهد محل تدوین سیاست خارجی را بداند در جستجوی یاقین رد پای از تعقل در سیاست خارجی است و هر چه بیشتر می‌گردد، کمتر می‌باید! به قول شیخ شیراز:

چو زمام بخت و دولت نه به دست جهد باشد

چه کند اگر زیونی نکند و زیر دستی

(Visited 1 times, 1 visits today)

لینک کوتاه مطلب : <https://jahaneghtesad.com/?p=140522>

گروه اقتصاد و توسعه